

Восьма жертва

Про книгу

Загадкові та моторошні події порушують спокій маєтку Смотрицьких. Одна за одною гинуть молоді кріпачки. Селом ширяться різні чутки. Кажуть, то справа рук католицьких ченців, котрих привезла з собою до маєтку полячка Владислава Пашинська. Золотоволоса відьма, що закликала зло. Тим часом графиня Смотрицька палко закохується в сусіда. Але серце Олексія Забродіна належить графській кріпачці Ярині. Графиня ладна на все, аби здобути кохання поміщика і позбутися зеленоокої дівчини, що стала між ними. Маєток ось-ось здригнеться від звістки про восьму жертву. І нею може стати будь-хто.

ДАРИНА ГНАТКО

Восьма жертва

Золота письменниця
України

ДАРИНА ГНАТКО

Восьма жертва

РОМАН

ХАРКІВ 2020 КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЯ

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2021

ISBN 978-617-12-8362-6 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Дизайнер обкладинки Іван Дубровський

Гнатко Д.

Г56 Восьма жертва : роман / Дарина Гнатко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. — 336 с.

ISBN 978-617-12-8175-2

Загадкові та моторошні події порушують спокій маєтку Смотрицьких. Одна за одною гинуть молоді кріпачки. Селом ширяться чутки. Кажуть, то справа рук католицьких ченців, котрих привезла з собою до маєтку полячка Владислава Пашинська. Це золотоволоса відьма, що закликала зло... Тим часом графиня Смотрицька палко закохується в сусіда, Олексія Забродіна. Але його серце належить графській кріпачці Ярині. Графиня ладна на все, аби здобути кохання поміщика і позбутися зеленоокої дівчини, що стала між ними. Маєток ось-ось здригнеться від звістки про восьму жертву. І нею може стати будь-хто.

УДК 821.161.2

© Іргізова Ю. Г., 2020

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2020

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2020

Ухнувши, десь у ліску озвалася сова.

Здригнувшись, Солоха Раденчиха спіткнулась об корінь котроїсь деревини й неголосно вилаялася. Високо в небі місяць, що наближався до повні, підморгнув, наче насміхаючись із Солохи, із мандрів її оцих нічним ліском, — і відразу ж сховався за пухнастим вкривалом хмари, що набіглася була на нього, мов то був він засоромився чи перестрашився недоброго погляду темного ока Солохи, котра спочатку була позиркнула на небо, потім же на стежину, яка сховалася в темряву після заходу місяця за хмару, й бовкнула невдоволено:

— Хай тобі трясця...

Поморщившись, молодиця зітхнула й повільно рушила далі стежиною. Коли б не любощі пристрасні з офіцером москалівського полку солдатів, що квартирувався в Градизьку, то зроду б не загоновили Солоху в ці мандри темним ліском. Та тільки ж була поглянула в очі ті клятві світло-блакитні, кацапські — й геть пропалася була, впалася в обійми гарячі та пристрасні, така вже раденька з того, що Миколи майже місяць немає вдома — перебував із паном у Львові. Чи не кожного вечора завальювався високий та ставний капітан до невеличкої хатини Миколи Раденка, що стоялася окремо від великої хати батьківської, й Солоха — пишна, вродлива молодиця зі швидким поглядом темних очей та товстою косою темного волосся — вже чекалася на нього у світлиці й годувала смачно та турботливо домашнім борщем, варениками та пиріжками. Й сиділа поряд, милуючись тим, як Антон той Петрович пожадібно, майже не пережовуючи, заштовхував у себе смачні наїдки... Потім цілував її вустами, від котрих чувся дух цибулі й часнику, й чутливу жіночу шкіру лоскотали вуса його світло-золотаві, в котрих ховалися руді волосинки. І Солоха млілася та танула в обіймах того кацапа вусатого та ласого до чужих борщів і дружин, й покладалася разом з ним у постіль, котру поділювала з Миколою своїм, й до ранку пірналася в безодню пристрасті.

А потім капітан зникнувся з Градизька.

Й Солоха зрозуміла, що має під серцем від кацапа.

Мала ж іти за лісок, де під Пивихою стояла хатина баби Стежихи, — про бабу ж ту гомоніли, що відьмує вона ледь не від народження свого,

заміж не виходила, хоча за молодих років личко мала досить-таки привабливе, та однаково життя своє прожилася з матір'ю у хатині під горою — про стару її теж гомоніли, що відьмувала вона. Та що б не казали там про Стежиху, а дівки нерозумні та молодиці необачливі часто-таки топтали стежину до Стежихи, аби позбутися небажаного плоду гріховних та потаємних любощів. Ходили й з Градизька, й з декількох сіл, що належали пану графу Ростиславу Смотрицькому. Лаяли Стежиху, пліткували про неї, навіть і проклинали — а все одно ж мандрували отримати того зілля, котре позбавлювало від небажаних діток.

Й Солоха теж попленталася...

З Миколою Раденком прожила вона в шлюбі вінчанім уже майже десять літ, а діточок так і не дочекалася від нього. Микола все звинувачував Солоху, дорікав дружині відсутністю нащадків, кликав образливо яловою — а до дітонародження сам не був спроможним. Солоха ж про то благорозумливо змовчувала. Через рік після весілля було їй трапилося впастися в любощі з братом молодшим Миколи Василем, і понесла від того майже відразу ж. І народила б була, піднесла б чоловіку власного його небожа чи то небогу — так відсутнім він був у маєтку в той час, мала позбавитися дитяти, котре могло вдатися схожим на чоловіка — мов викапані були з Василем. А не судилося. Микола ж геть ревнивий у неї — коли що запідозрює, то вже до смерті заб'є. Міг за погляд, кинутий на іншого чоловіка, збити до напівпритомності. А частувалася вона чоловіковими кулаками частенько-таки — Солоха молодиця була видна, чоловікам дуже до вподоби, та й сама ласою до ласки чоловічої — Миколу свого не кохала, то й битою була значно й часто. Але в любощі впадалася рідко — Микола при панськім дворі ходив за кіньми, виїздив з паном старим лиш декілька разів за ці десять років і стеріг її, мов вівчарка стадо...

Просуваючись темною стежиною та замислившись, Солоха раптом зачула, як десь у ліску попереду неї наче щось заворушилося, зашурхотіло, й зупинилася, перестрашившись. Звісно, то могла бути котрась нічна тваринка, могла бути польова миша, яких безліч, та Солоха чомусь подумала про найстрашніше — лисицю або навіть і вовка. Коваль дядько Мирослав казав, що відав вовків не раз... Придивившись, нажахана Солоха у темряві навіть зеленуватий полиск

вовчих очей спромоглася роздивитися... й заляклася посеред темної стежини, невсила зробити хоча б один крок уперед...

— Та була б узяла трясця того рудого москаля за оці страхи мої!

Першого разу, коли ходилася до Стежихи позбуватися дитяти Василя, — не натерпілася собі страхів таких, як оце в ніч сьогоднішню. Й що ж воно таке трапилося — чи з роками заробилася геть такою лякливою, чи вже хтозна.

Підганяла саму себе, мов вперту віслицю.

— Та йди, йди вже додому, дурна бабо!

Але шурхіт попереду страшив до гикавки.

Хвилин зо десять простоявши на стежині й дослухаючись того незрозумілого шурхотіння, Солоха, від душі вилаявши себе, нарешті вирішила рухатися вперед. Скільки його не стій, а повертатися таки додому ж мала — Микола чатував у панських стайнях біля улюбленої лошиці пана, котра мала в цю ніч вперше ожеребитися лошам, і ще влаштує дружині, коли повернеться раніш, справжнє пекло. Згадка про міцні кулачища мов бракуючої сміливості додала Солосі, й вона знову припустила стежиною, й, певне, що бадьоро біглася б вона до самого свого дворища, коли б не кроки тихі, що раптом зачулися попереду. Солоха зупинилася різко, перестрашившись так, що й на ногах не втрималася, впалася, боляче забивши коліна й ледь не засичавши від болю, та вчасно заткнула рота самій собі й сторожко вирячилася в темряву попереду себе, котру почав посріблювати місяць, який намислив-таки визирнути з-за хмар. Те, що попереду рухалася людина, а не вовчисько, полегшення Солосі геть не додало, якась мить знадобилася їй, аби додирати того, що постать та темна і висока рухається саме до неї... Чомусь подумала, що може й розгледіти, хто ж саме то мандрується поночі, та страх усе ж переважив допитливість й Раденчиха позадкувала — як і була, рачки. А потім, неочікувано швидко для свого досить огрядного тіла, чкурнула геть у дикі порічки. Забилася в ті кущі й навіть дихнути остерігалася, коли кроки невідомого того наблизилися й він пройшов зовсім поряд із тим місцем, де зачаїлася молодиця... Й як не кортілося Солосі позирнути, хто ж то таки був, та все ж і носа не виткнула, а так і просиділа, поки кроки не стихлилися на стежині, й ще потім не визиралася з декілька хвилин із тих хащів. Сиділа й, мов той щур, чутливо дослухувалася до кожного поруху нічного ліску, але видавалося, наче вона одна

й полишилася у всім цім темнім світі — така вже тиша пронизлива запанувалася довкола, що навіть і вітер не шарудівся листовинням.

За декілька хвилин Солоха все ж таки наважилася звестись на рівні ноги.

Тіло затеклося й уперто відмовлялося розгинатись, і вона вже було закректалася від старання, як стара баба Оляна, мати свекра, та вчасно отямилася й затисла собі рота долонею, завмерши й дослухаючись тої тиші, що обгортала її довкола, та ніяк не заспокоювала, а навпаки — оселяла до серця страх і тривогу, й робилося так лячно... Та мала ж рухатися — згадка про сильні кулаки чоловіка гоновила-таки вперед. І Солоха, вибравшись на стежину, обережно посунула до села свого, розмірковуючи вцікавлено об тім, хто ж то воно швендяє поночі та страшить люд Божий. Хоча коли вже бути правдивою, то який там з неї люд Божий — до церкви навідується геть рідко, постів не тримає, молитов не вичитує, грішить і до сповіді не поспішається...

Кроків за п'ять до напруженого слуху Солохи знову долинулося шарудіння — десь там попереду, куди мала вона йти. І, зачувши його, бідолашна молодиця ледь знову не впалася рачки, але все ж стрималася, придивилася — добре, що місяць, тепер повністю визирнувши з-за хмар, гарно освітлював місцину. Й Солоха роздивилася певне, що ж не майоріє попереду жодна постать людини, а шарудить же то... Дотямивши того, хто ж саме міг шарудітися в хащах, Солоха злякалася так, що ледь не знепритомніла, не впалася на стежину ту кляту... й коли б таке вже трапилося, ото б посмакував сіроманець сала її, наїденого в досить ситім шлюбі з Миколою Раденком.

Геть непослушливі, замерзлі пальці сотворили хресне знамення.
— Господи, спаси та сохрани!

Занімілі вуста шепотіли незвичні слова молитви, а босі, брудні ноги норовливо тупотілися на місці, робили то один непевний, куценький крок, потім інший... Шарудіння долиналося тепер ближче, і геть перестрашеній Солосі вже видавалося, що з диких порічок попереду на неї хижо дивиться той, хто несе з собою смерть, — вовк.

Але йшла вперед.

Зробила ще декілька кроків і побачила біля стежини, наче білілося щось при сріблястім світлі місяця на темному оксамиті землі...

Чомусь спиною пройшовся мороз, умить заробилося муторно.

Солоха нерухомо застиглася, чутливо дослухаючись до того шарудіння клятого, й здригнулася, сіпнулася назад, коли з тих порічок з'явився винуватець клятого та лячного такого в цю нічну годину шарудіння — невеличка рудава лисиця, гострий писок котрої чутливо донюхувався до того, що білілося ото там у траві, попереду Солохи.

Відчувши, як відпускає страх, Солоха перевела подих.

— А щоби ж тобі та короста писка вхопила! — Щиро вилаявшись, вона нахилилася, навпомацки надибала край стежини каменяку, яку й пожбурила в бік лисиці... Не влучила, звичайно ж, — руда тьвкнула наче перестрашено й в одну мить кинулася в ті порічки, з котрих і з'явилася була.

Солоха шпурнула слідкома ще якусь гілляку.

— Пішла геть, проклята.

Далі рухалася вже більш певно, бо слух обігрівало шарудіння лисиці в порічках, котра віддалялася геть. Тільки те біле, що все ще лежало на стежині... воно непокоїло, викликало муторний страх, і Солоха знову зупинилася, дослухалася до тиші ліску, в котрому тепер лише далеким відлунням долиналися шарудіння втікаючої лисиці. Чула від пліткуватих сусідок, що новий гарнізон солдатів зупинився під Градизьком — і то були такі вже вояки, що нехай Господь милує нас грішних. Грубі, постійно геть упиті, вони такий жах наводили на містечко, що із заходом сонця ніхто навіть вулицями не швендявся. Краї їхні з приходом тих солдатів заробилися геть уже небезпечними, а її оце нелегка понесла в таку годину позбуватися дитяти від москалівського ж солдата.

— Та бодай би ти був вкис, клятий кацапе!

Плюнувши собі під ноги й призабувши якимось страх свій, Солоха досить моторно рушила далі, та змогла зробити лише декілька куценьких кроків — сріблясте й бездушливе світло місяця десь високо в небесах висвітлило те біле, що лежало попереду біля стежини, яка велася до села...

Солоха відчула себе так, мов то хто вгатив її під дихало, й зупинилася так різко, що ледь не впалася... й карі очі її перестрашено та зневірливо вдивлялися в...

В тіло молодой темноволосої дівчини.

Одягнена лиш в одну білу сорочку, котра ото так і білілася відверто в темній гущавині трави, дівчина якимось делікатно й мов несміливо

примостилася на краю стежини, і темне волосся її, розплетене з кіс, чорними зміями було пущене на груди, на білу тканину сорочки, котра ще й маками червоними була вишита... Дивуючись, чого б ото дівка поснула посеред нічного лісу, Солоха нахилилася, аби роздивитися нерозумну, гукнула голосно:

— Гей, дівчино, підіймайся!

Руку простягнула, торкнувшись пальцями тих маків червоних, що пишно так розквітлися на сорочці білій дівчини, й здригнулася Солоха, відчувши вологу від тих маків, і, нахилившись ближче, взріла вона в місячнім світлі, що очі дівчини відкриті й дивляться вони невидючим, застиглим поглядом у темне небо, на котрому так ото світився місяць майже у повні. Й до свідомості Солохи почало доходити врешті, що є неживою та дівчина, котра лежить при дорозі... й маки на сорочці її білій... то й не маки зовсім... то ж... Солоха, закам'янівши, якусь мить просто не дихала, а потім збагнула, що пальці її, котрими торкалася вона маків... вони ж були вологими. Підняла повільно руку, поглянула на пальці свої, забарвлені в червоне, відчула запах крові, котрий чувся завжди, коли на дворищі свекра кололи свиню... Ще з якусь мить Солоха Раденчиха стояла нерухомо, дотямлюючи побачене, а потім, мов прокинувшись від важкого сну та марення, закричала. Закричала голосно, муторно та пронизливо, й понеслася до села ліском темним, геть уже не звертаючи уваги на шурхіт нічного лісу. Й з криком тим вбіглася до села, схарапудивши собак по господарях та не одну хату пробудивши від сну міцного та солодкого.

За годину мертву дівчину віднесли до села.

То була Харитина Довженківна — єдина донька матері-удовиці, панської молочниці Горпини Довженчихи.

Жорстоко, по-звірячому зарізана юнка.

Перша жертва невідомого вбивці.

1.

Крики та плачі Уляни Ярина зачула, ще коли тільки підходила до воріт батьківського дворища. Жалібний зойк молодшої сестри гострими лезами, кинджалами вп'явся у свідомість, проникся до серця, спричиняючи біль, і вона кинула зв'язку дров, котрих назбирала в ліску біля Пивихи, не розгледівши й куди, та гайнула мерщій до хати, перечепившись та ледь не впавши, коли трапився під ноги песик... А Уляна все плакалася, й голос гнівливий матері линув з хати, мов ті громи, що траплялися в негоду, примушуючи молоде, вродливе личко Ярини хмуритися від страху за сестру, та непокоєння все ж за неї...

Велика хата родини Раденків стоялася на дворищі, всадженому похиленими, старкуватими вже вербами, котрі наче в обіймах ховали та пестили велику ту хату-мазанку під стріхою з очерету та з чорним уже димарем, а трішки вбік, за клунею та напіввсохлою яблунею, виднілася зовсім невелика та нова хата — то батько відбудував для старшого брата Ярини Миколи з дружиною його Солохою. Хатина та була наче кістка поперек горла молодшого сина Раденка Василя, котрий мав уже четверо діток, а хати, окремої від батьківської, й не отримав. Але ж для того, аби відділити Миколу з Солохою, у Терентія Раденка була поважлива обставина — невістка Солоха та господиня Раденкова, гнівлива, неспокійна та гомінка Маруся, геть не давали спокою родині, влаштовуючи сварки поміж собою чи не кожної Божої днини. А як сварилися вони затято... Соромно й людям промовити. Й пір'я, й курява, та й глечики з рогачами хатою сновигали під час тих сварок, мов очманілі, й син Василя від тих сварок та сутичок зростався трішки заїкуватим. І зрештою терпець Терентію увірвався — відбудував для старшого сина з невісткою бездітних, потім уже вдосита наслухавшись нарікань Василя, та на всі нарікання сина відповідаючи рівно та спокійно:

— Не журися, синку, буде й тобі колись хатинка. Та тепер же маємо ми спокій — а то багато чого вартує.

Та стосовно спокою Раденко вже злукавив, не інакше. Сам тихий, мирний норовом та навіть лагідний чоловік п'ятдесяти років, з дещо втомленим, обвітраним лицем, котре зорали надто ранні зморшки, мав він геть неспокійну дружину. Досить вродлива та темноока й рум'яна

лицем Марія Климівна мала немирний норов, хоча чоловіка за молодих літ і кохала, й заради очей його гарних зелених від волі, подарованої батьком-козаком, відмовилася, добровільно пішла в кріпачки, повінчавшись із Раденком. За майже тридцять років подружнього життя обродилася діточками, котрих Господь їм поблагословив вісім душ, і якось розгубила велике кохання своє, й усе частіш хатою, котру Раденко збудував великою на щасливе, довге життя, луналися гнівливі зойки та крики господині. За що лишень не дорікали нещасному Терентію — й за втрату волі, й за любов до нього, котра перетворила її — вільну козачку — на безталанну кріпачку, й дітей її заробила належними не волі, а графу Смотрицькому, котрий є владним над життям їхнім та смертю. Терентій, сильно кохаючи Марусю свою, усе більш відмовчувався в той час, коли траплялися в дружини напади гніву та невдовольства, й при хаті завжди панувалася відносна злагода.

Й продовжувалося то до того часу, поки не з'явилася при господі Раденків жвава, моторна й гостра на язика Солоха — Микола одружився рано, коли ледь минулося йому вісімнадцять літ, і привів до батьківської хати дуже вродливу дівку з сусіднього села, про матір котрої базікали, що надто вже ласою була вона до чоловічого товариства й дітей мужу геть усіх байстрят надбала. Й сама Солоха була дівкою що вродою вдалою в матір непутящу, а що до любощів ласою. Маруся Раденчиха як провідалася про те, так і зненавиділа невістку майбутню, й Миколу відмовляла слізно від шлюбу того, та син її улюблений старший таки затявся — надто вже кріпко вчепила його краса темноокої спокусливої дівки. Удовольнився лише після того, як переконався, що дівкою чесною взяв Солоху, та мати його ніяк не заспокоювалася.

Гризлися вони з Солохою від першого дня по весіллю, й чого лишень не вироблювали ті баби оглашенні — й за чуби водилися, глечиками жбурлялися, а то й рогачами товклися. А після того, як Микола з Солохою відселилися, в хаті хоча й заробилося тихіше, та не набагацько ж — Маруся вже геть зіпсувалася характером, усе тепер гримала на молодшу невістку, котру привів до хати Василь. А Василина та Гарбузенківна, напівсирота з їхнього ж села, котра ще від народження втратила матір і зазнавала все життя своє кривди від недоброзичливої мачухи, — вона була геть відмінною від гонорової та

язикатої Солохи. Й коли нагримаєш на неї, то вона тобі в коси під очіпком вчіплятися не стане, й за рогача не вхопиться, й глечиком не пожбуриться. Ні, звична до образ мачухи напівсирота тільки здригнеться, пополотніє личком миловидним своїм й оченята опустить блакитні, змовчить і вся застигнеться. А Марусі й нецікаво зробилося гризтися з молодшою невісткою, але гримати все одно гримала, гризла бідолашну, допоки Василь не втручався та не захищав дружину від неспокійного язика матері.

Останнім же часом потерпалася від матері Уляна.

Серед вісьмох дітей Раденків малося в родині лише три доньки — старша й народжена після Василя Ярина, четверта Уляна й найменша дитина в родині — трирічна Марійка. Марійка ще геть дитям була, а ось старші сестри відрізнялися, мов і нерідні. Ярина вродилася характером більш у матір, ніколи, від колиски самої, не скорялася повно перед нею, а ось зовні більш вдалася в батька — з великими зеленими очима та темним волоссям, заплетеним у дві товсті косиці. Уляна ж схожою була більш на матір, тільки норову геть не материнського. Тиха, лагідна та несмілива, вона була дуже прив'язаною до старшої сестри, й Ярині першій, в кінці зими, коли прибігла додому від хрещеної, зізналась у тім, що неподалік хати зустріла гарного солдата.

Марусі в хаті не було — пішла до сусідки, бабуся дрімала, а Ярина поралася біля печі, лаштуючи обід, коли з вулиці, рум'яна личком з морозу, до хати впурхнула Уляна, та така вона видавалася збуджена і незвична, неуважна й замислена, що й дверей у сіни не причинила, щедро напускаючи холоду до світлиці, й тільки слабко, дивно якимось посміхнулася, коли Ярина зауважила їй на те, підійшла повільно до печі, подивилася з хвилину, як Ярина кришила цибулю на засмажку, а тоді промовила й боязко, й збуджено одночасно:

— Ой сестричко, я такого красеня щойно зустріла.

Ярина дещо спохмурніла.

— Якого ще красеня...

Уляна помовчала, а тоді швидко заговорила:

— Солдата чи гусара, не знаю, як уже вони там звуться. Та не те головне... Головне інше... Чи ж повіриш ти мені, сестричко... йду я собі вулицею від хрещеної, а воно так слизько, й біля дворища діда Коваля так раптом послизнулася, що й заверещала від страху, й гадала

вже, що геть упадуся... коли ж підхопили мене руки сильні й говір москалівський пролунався над вухом самісіньким:

— Астарожно, красавіца!

Я так і здригнулася, мало що втямивши собі з того, бо дуже збентежив мене дотик той недозволенний чоловічий... обернулася швидко, а слова так і застиглися в мені непромовленими... бо прямо перед собою зустріла я погляд очей, що кольором своїм були наче те небо яснее та чистее, й дивилися вони на мене й весело, й пильно, й якось уже так... Чи ж повіриш, сестро, що я в очі ті тільки поглянула, так наче й перевернувся для мене весь світ, зробилося і хороше, і незнайомо, що жарами лице обпекло. Поглянула потім — а на нім же хворма москалівська та солдатська...

Ярина швидко перехрестилася.

— Уляно, сестро, бережи тебе Господь від тих москалівських солдатів!

Ясне, омріяне личко Уляни дещо спохмурнілося.

— Так, начулися ми про покриток, але ж... цей пан Солодов, як він себе назвав, видався мені за досить щирю людину...

Ярина важко зітхнула.

— Всі вони спочатку видаються надзвичайно щирими, а потім кидають дівчат наших, зоставляють їх покритками...

Уляна перемінилася лицем.

— Я певна, що пан Солодов не такий.

Як уже не вмовляла Ярина сестру, та ніщо не допомогло й Уляна таки кинулася в палке вогнище свого першого кохання з усією бурхливістю молодих літ, і ніякі умовляння сестри не могли вже подіятися на дівчину, та ще той москаль Солодов виявився на продиво наполегливим — з настанням тепла та весни почав вештатися до села з Градизька чи ж не кожної Божої днини, визирав Уляну в ліску за селом, й вона летілася до нього, забувши геть про все на світі, й навіть на лайку матері вже геть уваги не звертала. Й коли селом заворушилися плітки об тім, що молодша Раденківна впалася в любові з москалем, і мати почала не тільки лаяти, а вже й бити, — й тоді Уляна не поступилася, не відмовилася від почуття свого, виявивши схожості з матір'ю набагато більше, ніж гадалося, й завжди така тиха, сумирна та покірлива, вона з несподіваною впертістю та твердістю відстоювала свої стосунки з москалем Солодовим і на отруйні слова

матері об тім, що полишиться врешті покриткою, відповідалася впевнено та навіть ще якимось погордливо:

— А не дочекаєтеся, мамо... Альоша забере мене до Москви, де в нього мається квартира з гарними меблями... і я панею справжньою буду великим містом гулятися, а не буду вам більш наймичкою.

Раденчиха плювалася собі під ноги.

— Тьху, теж паня мені вишукалася... Та покине тебе твій Альоша, ось побачиш, що покине, а я ж байстряги твого не візьму. Й коли забрюхатієш, то краще одразу ж простуй за Пивиху до Дніпра, а з пузом додому не повертайся.

Уляна пополотніла.

— Мамо...

Маруся тільки відштовхнула від себе тоді доньку й пішла геть — на жаль, Раденчиха ласкавою та ніжною для дітей своїх не була, в житті ніколи не приголубила нікого з тих вісьмох, котрими так щедро поблагословив її Господь, — і навіть у той час, коли вигодовувала молоком своїм, і тоді не бавила пестощами.

Й усе трапилося так, як і проказала Раденчиха.

Солодов літом пішов із Градизька — пішов він також і з життя Уляни, наостанок проказавши, що не кохає більш дівчини. А вона й не повірилася йому, чомусь не повірилася й хоч як не страждала, а все запевняла Ярину, що неправду ж Альоша сказав і повернеться він ще неодмінно. А Ярина слухалася й тільки зітхала. Потім почала Уляна непритомніти час від часу, зранку нудилася, й темні очі Марусі загорілися недобрим вогнищем.

— Таки забрюхатіла...

Уляна пополотніла, захопилася за свій ще плаский живіт.

— Мамо...

Раденчиха продовжувала пропикати доньку тим недобрим поглядом.

— Я вже казала, що не візьму до хати твого байстряги.

Темні очі Уляни наповнилися слізьми.

— Мамо...

— Мовчи, покритко клята! Й де ж ти вродилася на мою голівоньку такою оце повією... То Солоха може з солдатами вештатися, та з неї ж і дива немає, у такої матері, як та Тараниха, чи могло вродитися щось інше... Та й Солоха хитра лисиця — своїх походеньок на людські очі не виставляє, а ти...

Уляна тихо заплакала.

— Мамо, Альоша повернеться, й ми підемо від вас, повинчаємося, й дитя народиться в законнім шлюбі...

Раденчиха нахмурилася.

— Та чи збожеволіла ти чи що?

А Уляна, мов і не чувши слів матері, усе свого править про повернення Альоші, викликаючи у Ярини все більше страху того, що коли б сестра й справді була не пошкодилася розумом. А мати лютує й усе труїть Уляну, аби йшла до Стежихи, поки ще не вийшов час, й позбулася сорому, поки ще не пізно. Та Уляна з непритаманною їй упертістю затялася й дитя від коханого москаля свого зібралася полишити будь-що, й ніякі крики та погрози матері на неї не діяли, й хата їхня знову аж гуділася, мов той стривожений вулик від крику та лементу господині.

Й ось зараз нова сварка, тільки серце Ярини цього разу зачуло щось недобре.

Вбігла в хату й застиглася вражено на порозі світлиці — мати, наче геть збожеволіла, тицяла рогачем Уляну, котра лежала на долівці біля печі й плакалася, затуляючи своє ще пласке черево руками від материнської руки з важким рогачем, що коршуном тицявся в її тільце...

— Брешеш, вража дочко, я все одно позбавлюся твого байстриюка!

— Мамо...

Рука з рогачем знову піднялася, аби вдарити худеньке, беззахисне дівоче тіло, що зіщулилося на соломі долівки, й Ярина у ту ж саму мить кинулася стрімко до геть оскаженої матері.

— Мамо!

Раденчиха кинула на старшу доньку злий погляд.

— Не втручайся, Ярино.

— Та чи ж вам розум геть відібрало! — вигукнула Ярина й схопилася за того рогача, та куди там — досить огрядна Раденчиха легко відштовхнула більш тендітну доньку, й наступної миті плече Ярини впік ярий біль — мати, геть не жалкуючи, вперіщила її рогачем так сильно, що дівчина застогнала від болю.

— А не смій матері на заваді поставатися, — просичала Раденчиха й знову налетіла на меншу доньку, мов хто її зурочив чи поглянув оком недобрим.

Але Ярина знову кинулася до матері.

— Мамо, досить уже вам!

І знову її вперіщили по руці тим рогачем клятим.

— Геть!

Невідомо, чого б ще вчинила та оскаженіла Раденчиха, коли б до хати не увійшов Василь та не вихопив у матері рогача триклятого. Ярина відразу ж кинулася до Уляни, котра тільки слабко стогнала, завмерши на долівці й обхопивши себе худими руками, що дрібно-дрібно й якомсь жалібно дрижали... Схлипнувши, мов те дитя мале, Уляна притулилася до Ярини й завмерла так, тихенько постогнуючи від болю, й бліді, закусані до крові вуста шепотілися ледь чутно:

— Дитя, Яринко... Я не хочу втрачати дитя Альоші, Яринко...

Важко, як невимовно важко заробилося жити в хаті Раденків після того побиття. Раденчиха чи не кожного дня починала лементувати й за рогача була б залюбки вхопилася знову, та остерігалася чоловіка, котрий чи не вперше за весь час їхнього подружнього життя погрожувався побити дружину, коли не облишить та труїти доньку.

А загалом життя котилося собі неквапливо. Ходили на панщину, поралися біля худобини та на городі, прокидалися вдосвіта й покладалися спати тоді, вже як геть затемніє за вікном. Микола, щоправда, турбувався за дружину — після того випадку, як втрапила Солоха на зарізану невідомо й ким Харитину Довженківну, так наче й розумом вона була пошкодилася, й Микола як не намагався, так і не зміг добути від дружини оповідки об тім, що загубила вона в ліску, якого дідька вешталася поночі до Пивихи. Тільки почне він ото розпитувати в неї, так і заходиться Солоха стогнати, хапатися за голову й розхитуватися з боку в бік, щось лопотіти про маки, котрі розквітлися на білій сорочці, а вона ж торкнулася їх та вмочила пальці в кров.

Микола не втримувався, плював собі під ноги.

— Тьху, здурілася баба!

А Солоха лиш оком на нього косувалася й знову лопотіла все про оті маки червоні. Селом же почали ширятися птахами полохливими чутки про вбивцю невідомого, що вищукався біля Пивихи. Багато хто погрішував саме на солдатів — ото як новий гарнізон зупинився під Градизьком, так і зарізав хтось нещасну Харитину.

За три ж дні знову залуналися селом крики несамовиті.

Ярина саме на панщину ранком з Уляною збиралася, й хоча Уляна виглядала слабкою та блідою, а все ж мала йти, бо вже Морозенко, панський наглядч, носився селом, мов та сила нечиста на коні своїм, зганяючи всіх. Жінки та дівчата мовчки виходили з дворів — чоловіки вже були в полі. Й ось у ту хвилину в ранковому прохолодному тумані залунали раптом несамопиті крики, котрі перекричали й роздратовані вигуки завжди злуватого Морозенка. Ярина здригнулася й завмерла біля воріт, зачувши крик той — їй згадалася ніч та, коли пробудила всю хату Солоха. Крізь сон міцний у свідомість натомленої Ярини увірвалися крики ті, що луналися все ближче й ближче, допоки не залунали геть поряд, і Ярина знехотя виринула зі сну, розплющила очі й з лежанки, котру поділювала разом із Уляною, побачила, як батько засвічує каганця й мати, щось сердито бурмочучи собі під носа, з неприбраним темним волоссям вовком позиркує на Солоху, котра внеслася до хати, геть не вгаваючи, з лицем, білішим від святкової сорочки її, та страшними темними очима, котрі були вирячені так, що Ярина відразу ж подумала про те, чи не збожеволіла було невістка.

Батько вхопив Солоху за плечі, легенько зворушив.

— Солохо, голубонько... що таке?..

Солоха захлинулася власним криком, тицьнула в бік дверей.

— Там... там...

Раденко погладив її.

— Що ж там, моя дитино?

— Дівчина лежить... і маки на сорочці... То я гадала, що маки, а руки в кров вмочила. Ось... — Якось жалібно схлипнувши, Солоха простягнула вперед руки свої повновиді, й Ярина при світлі каганця досить непевнім побачила, що пальці Солохи й справді були вмоченими в щось червоне, схоже на кров.

Батько нахмурився.

— Дитинко...

— Вона там лежить, на стежині в ліску... — якось безбарвно промовила Солоха й, обхопивши себе руками, почала розгойдуватися з боку в бік.

Так віднайшли Харитину Довженківну.

Й зараз хтось кричав так само, як кричала ото вночі Солоха.

Морозенко, зупинивши коня свого неподалік від Раденків, нахмурився й підозріло зіщулився, дивлячись у напрямку тому, звідки

долинався крик, і видавалося, що село ціле завмерлося, дослухаючись до крику того, й тільки собаки наполохано брехалися по дворищах...

Голосила стара Мотря Титариха.

Неслася, мов та дівка молодая, з боку ліска й голосила, наче божевільна.

Морозенко вилаявся й знехотя спішився.

— Якого дідька волаєш, дурна бабо?

Його могутні та сильні руки, не при звичаєні геть до роботи й такі, що нічого важкішого від нагая зроду не тримали, — вони в одну мить ухопили Титариху, й баба так і захлинулася криком власним, змовкла так різко й залупала водянистими сірими очима, перестрашено вирячившись на Морозенка.

— Так там же... там... — пробурмотіла Титариха, розмахуючи руками й вказуючи на лісок зовсім уже так, як то робила Солоха.

Морозенко поморщився.

— Й що там?

— Дівчина.

— Яка ще в дідька дівчина?

Титариха гикнула, залупала, а потім знову заголосила:

— Так мертва ж... Ой лишенько ж, ой горе ж гірке та полином напоєне... Наталка ж Кудрівна, ясне сонечко... Лежить, пане мій, у ліску так, наче подрімати приляглася, чисто що той янгол.

А я ж кізочку йшла припнути й як погляну, що вона ото спить, так і пішла до неї пробудити дитя нерозумне... А ближче підійшла — мамо й пам'ять ваша свята! Вбита дівка, чисто вбита, як і Довженківна-небіжчиця, й сорочка вся в крові... Ой лишенько, ой людоньки... горе, горе селу нашому, прокляття страшне!

Вихопившись із рук враженого Морозенка, Титариха понеслася далі вулицею, вигукуючи несамовито:

— Людоньки, прокляття на наше село!

Морозенко нахмурився й мовчки стояв деякий час біля коня свого, незрозумілим поглядом вдивляючись у лісок, берези та ясені котрого було видко від дворища Раденків. Ярина теж не рухалася з місця, надто вражена словами Титарихи.

Господи, помилуй. Що ж воно таке діється в селі?

Вилаявшись, Морозенко промовив невдоволено:

— Друга смерть за три дні... Й перед самим весіллям нашого пана.

Ярина швидко поглянула в той бік, де за селом, посеред гарного парку, височівся панський будинок. Так, зовсім уже скоро пан їхній — граф Ростислав Смотрицький — мав одружитися.

Одружитися з полькою за походженням.

Ярина, така ж допитлива й цікавлена, як й інші дівчата на селі, разом з подругами декілька днів тому ходила до парку панського, аби ж, заховавшись посеред дерев, піддивитися на панну ту, наречену пана свого, котра всього лиш за декілька днів мала заробитися його дружиною, а відтак — і панею для них. Фрося Стороженківна, старша сестра котрої була дворовою дівкою, упевнено промовлялася, що панна та поляцька любить виходити прогулятися під вечір до озерця, котрим плавалися повагом такі любі графу білі лебеді. Й не помилилася Фрося. Панна таки з'явилася біля озерця, та й не одна, а в супроводженні високого священника, котрий був католицького віросповідання, й Фрося казала, що кличеться він панотцем Якобом і є особистим духовником панни. А разом з ним до маєтку графа Смотрицького прибулося ще декілька мовчазних ченців у довгих чорних зодяганнях з каптурами, підперезані простими мотузками. Усе та ж надто обізнана Фрося з важливим лицем переповідала, що панна є надто побожлива, тільки що віри ляхівської.

А ще паня їхня майбутня надзвичайно вродливою була.

Ярина якесь дивне й незрозуміле для себе передчуття мала в ту мить, як на стежині, що велася до озерця того з великими білими птахами, зринула струнка постать полячки, одягнена в сукню шовкову й багату блакитного кольору. Панна була хоча й стрункою, але досить-таки високою зростом, а що гарною дуже — то вже безперечно. Навіть з відстані Ярина могла роздивитися вродливе округле лице та ще волосся, що золотаво сяялося на сонці, й чарівність пані майбутньої своєї. Ось тільки ж, слухаючи, як поряд захоплено зітхають дівчата, сама Ярина не могла зрозуміти того, чому вигляд панни цієї викликав у неї не захоплення, а радше... страх. Неясні передчуття закопошилися побіля серця, вартувало було тільки взріти те волосся золотаве та личко вродливе... щось замелькотілося у свідомості, й не відразу дотямила вона, що панна-полячка свариться зі священником своїм, щось голосно промовляючи незнайомою мовою й розмахуючи тонкими білими ручками, уквітчаними перстнями.

Зрештою щось роздратовано просичавши, майбутня паня Смотрицька пішла геть від озерця, й той католик її полишився стояти один, схиливши голову до води й заховавшись тим від допитливих дівочих оченят.

Галя Галушківна пирхнула в руку.

— Ну й паня буде в нас гоноровита!

Ярина промовчала. Передчуття недоброго, що повіялося від полячки-красуні, усе ще продовжувало непокоїти її серце.

Передчувала вона, що закуштує лиха від графині.

Граф Ростислав Смотрицький одружувався.

У маєток графа, що знаходився неподалік містечка Градизьк, під горою Пивихою, поряд згорілого монастиря, ще за два дні до вінчання почали прибувати поважні гості панського походження, й зазвичай досить тихий, мов поринутий до сну, будинок наповнювався голосами, вигуками та сміхом, оживаючи разом із господарем.

Сам Ростислав Маркович був досить привабливим чоловіком, сорока років, високий на зріст, мав вузьке, довгасте лице, не полишене певної вроди, з дещо різкими рисами та поглядом пронизливим темно-карих, майже чорних і гарних очей. До каштанового кольору його волосся дещо зарано додалося сріблястого павутиння сивини, але сивина та й пасувала графу, додаючи йому таки чарівливості. Хоча представниці жіноцтва й без тої сивини знаходили Смотрицького надзвичайно привабливим — одинак у свої сорок років, граф та господар трьох маєтків, що мав у власності декілька тисяч душ кріпацького люду. Було від чого затріпотітися жіночому серцю й навіть удовиць, а не лиш юних панянок — граф мав вік, котрий дозволяв йому брати за дружину як діву, так і овдовілу, але ще досить-таки принадну молодицю.

Але вже впродовж декількох років він уперто уникав жіноцтва.

Різного балакали про те небажання графа одружуватися, та мало хто пам'ятав, що він ще в досить молодих літах утратив наречену, котру кохав безмежно й палко. Княжну Софію Микитівну Назарову йому висватали родичі з Москви. Й у першу зустріч молодий спадкоємець графа Марка Платоновича закохався в сірооку красуню з такою силою, що вже на другий день з'явився освідчуватися й просити ручки чарівної княжни у її батечка. Після Другої Пречистої їх заручили, а весілля мали вже справляти навесні, після Великодня. Ростислава

в той час було просто неможливо заманити назад до маєтку під Пивихою, з Москви й не виїздив, жив у тітки й з самого ранку все линув до княжого палацу, аби бачитися з незрівнянною Сонечкою. Кохав сильно так, що й надихатися нею не міг, і тим жахливішим видається випадок, що обірвав молоде життя так гаряче коханої княжни.

Софія загинула від руки самого Ростислава.

Жахлива й геть безглузда смерть.

На Покрову святкували іменини княгині Назарової. Матінка Софії Варвара Семенівна — лицем ще надзвичайно молода красуня, вроду котрої повною мірою впадала й донька, святкувала сорок років свого життя. Гуляння ті були надзвичайно гучними та пишними й розтягнулися не на один день, а на третій день влаштували лови на звіра. Ростислав у той час був особливо щасливий — напередодні Соня пішла танцю з ним, коли відійшли вони перепочинути до вікна, червоніючи й ніяковіючи торкнулася рукава його святкового фрака дещо непевною ручкою, зтягнутою в тісну білу рукавичку.

— Ростиславе Марковичу...

Смотрицький обернув до неї погляд сяючих темних очей — був чудовий вечір досить теплого та сонячного жовтня, й Варвара Семенівна давала вже другий бал на честь своїх іменин, на котрому були присутні й батьки Ростислава.

— Так, моє щастя.

Княжна дещо ніяково посміхнулася.

— Весь цей час... я стільки разів чула від вас зізнання в коханні, в почутті вашім, а сама ж мовчала. Не подумайте, що я вчиняла так від відсутності в мене почуття взаємного. Просто... просто мені якось ніяково казати про це... зрозумійте мене...

Ростислав схилив голову, поцілував тонкі пальчики, що задрижали ледь помітно, тільки торкнувся він їх рукою.

— Я розумію.

— Дякую.

— Люба моя...

— Але я хочу, аби ви таки знали... Я люблю вас, Ростиславе.

Смотрицький відчув себе так, мов то був до раю потрапив.

— Щастя моє, серце моє... Кохана...

Й вони танцювали знову, й Ростислав відчував себе щасливим настільки, що просто боявся не витримати того.

А потім ті клятї лови.

Геть сп'янілий від щастя, він полював разом із князем Назаровим і гоновив дикого кабана... В гущавині лісу, загнавши звіра, вони з князем відволіклися, заточили розмову, зі сміхом пожалкувавши об тїм, що звір таки драменує з лабетів смерті... Аж раптом куці попереду заворушилися, й князь закричав не своїм голосом:

— Стріляй, синку, стріляй у нього!

Й Ростислав вистрелив — і не один раз.

І роками потїм бажав, аби всохлася була йому та рука, що стріляла.

За кущами почувся тонкий зойк, а потїм стогїн — і перестрашені мисливці кинулися туди...

Крик Ростислава жахливою луною полинув лісом.

Закотивши очі й болїсно застогнавши, встrelена ним Соня впалася з коня в його вбивчі руки, й кров з рани її торкнулася рук Ростислава, пропїкаючи, наче вогнем. Він упався разом із нею на землю, обережно притуливши до себе струнке нїжне тїло, котре ще вчора так легко кружлялося з ним у танку. Сльози його, збїгаючиєс лицем, крапали на блїде личко коханої, й волання страшне тнулося з грудей його, але він таки стримуєвав себе. Й Соня — мов благословенням останнім та прокляттям усього його подальшого життя — раптом відкрила оченята свої вгасаючи, поглянула нїжно й сумно, прошепотїла:

— Люблю... люблю вас...

І змовкла. Навїки вже змовкла.

І Ростислав заволав-таки — страшно завив диким звіром на весь лїс, перестрашивши не одну душу живу, й кричав, допоки не відтягнули його від нерухомого тїла Сонї.

Життя молодого Смотрицького з того дня перетворилося на пекло.

Мов у тїм туманї перебуваючи, поховав він Соню й навіть не здригнувся, коли геть убита горем княгиня Назарова, напївбожевїльна від утрати доньки, зі страшними очима, прокляла його за смерть єдиної дитини.

Поглянув так, що навіть і княгиня здригнулася, й промовив з гїркотою, котра так жорстоко краяла його серце:

— Візьміть ножа та вбийте мене вже, мамо.

Княгиня змішалася:

— Я... я...

Заплакала гірко й притулила до себе мов і неживого Ростислава. А він же після похорону того не раз намагався вкоротити собі життя, та мати таки пильно стерегла його. Потім же взагалі зачинили його в одному з монастирів Києва.

За рік з лишком він повернувся додому.

Святі чернечі молитви та материнські сльози відтрутили Ростислава від того богопротивного намірення вкоротити собі віку, та до звичного життя він уже не повернувся. Зачинився в маєтку й слухати не бажав об тім, щоб пов'язати себе шлюбом, і як уже не вмовляла його мати, а він від свого не відступився.

Поглянув на неї твердо й уперто.

— Я, мамо, ніколи не одружуся.

Надія Іванівна було заплакала.

— Синку, наш рід має продовжуватися...

Ростислав хитнув головою на молодшу сестру:

— Анастасія його продовжить.

Все — більше тої розмови ні граф, ні графиня не торкалися.

Подальші майже двадцять років життя для молодого спадкоємця графа Марка Смотрицького проминулися, наче один безрадінний день. Він проживав кожен днину, яка була геть схожою на попередню, зовсім не радіючи тому життю своєму. Поховав матір, котра була так побивалася за ним, потім батька, котрий ще пожив після дружини. Анастасія, що мала стати спадкоємицею всього статку Смотрицьких, два роки тому побралася з геть непідходящою людиною — була б живою графиня, то ніколи б не допустила того шлюбу, та Надія Іванівна померла, а Марк Платонович, хворіючи, мало вже чим переймався. Скинув усі справи на Ростислава, котрому геть байдуже було й до життя, й до майбутнього їхнього роду. Й коли Анастасія, вся така сяюча, сповістила брата, що познайомила у приятельки в Кременчуці з надзвичайно цікавим паничем, то він спитався лише:

— Кохаєш його?

Анастасія схвильовано зітхнула:

— Кохаю.

— Тоді я не стануся на заваді твого щастя.

— Ростіку, любий, дякую!

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ